

10 marca 2021 r.

Minister Edukacji Narodowej
Prof. Przemysław Czarnek

Szanowny Panie, składam na Pana ręce „Petycję w sprawie zmiany zasad oceniania oraz regulaminu Olimpiady Języka Polskiego i Literatury Szkół Podstawowych”, którą podpisało ponad 150 osób reprezentujących gremia: naukowe (), eksperckie (), dyrektorskie (), nauczycielskie (), rodzicielskie.

W imieniu osób, które złożyły swoją sygnaturę pod Petycją oraz społeczności , którą reprezentuję, wnoszę o zmianę zapisów regulaminowych Olimpiady oraz o opracowanie rzetelnych, zgodnych z najnowszym stanem badań kryteriów oceniania prac pisemnych oraz odpowiedzi ustnych.

Konkurs takiego formatu, w szczególny sposób decydujący o naukowych losach ucznia, przyznający profity i uprawnienia w postaci zwolnienia z egzaminu z języka polskiego po klasie VIII powinien być transparentny, zgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej oraz innymi aktami prawa, które gwarantują dzieciom równe traktowanie. Niestety Olimpiada, w obecnej formie, nie jest transparentna i nie gwarantuje równego traktowania wszystkich uczestników. Poniżej w punktach przestawię jej najważniejsze wady.

1. Ocenianie i ewaluacja

Ocenianie i ewaluacja w naukach humanistycznych należą do „materii subiektywnej”. Można je wręcz odnieść do sumy doświadczeń osoby oceniającej, jej indywidualnych oczekiwań czy nawet warunków pracy i liczby ocenianych prac. Mimo tych ograniczeń należy zrobić wszystko, aby ocenianie było rzetelne i sprawiedliwe, by informacja zwrotna, którą otrzymuje uczeń, była autentycznym podsumowaniem jego wysiłków, precyzyjnym odniesieniem się nie tylko do wad pracy, ale także do jej zalet. Niestety organizatorzy Olimpiady nie zadbali o przejrzyste kryteria oceniania prac pisemnych. Ograniczyli się jedynie do sformułowania bardzo ogólnych, niejednoznacznych i nieprecyzyjnych kryteriów oceniania,

których konsekwencją są ledwie kilkudzaniowe, lapidarne recenzje pod pracami uczniów (taką recenzję otrzymałam, gdy poprosiłam o weryfikację prac moich uczniów).

Olimpiada to zawody, które powinny być transparentne dla uczniów, nauczycieli i rodziców. Brak jednoznacznych zasad oceniania, konkretnych kryteriów, stawia nas pedagogów w sytuacji trudnej wychowawczo i merytorycznie. Jaką informację zwrotną mamy przekazać uczniom i ich rodzicom? Kilka zdań ogólnej i zdawkowej recenzji i liczbę punktów, które nie mówią nic ani nauczycielom, ani uczniom i rodzicowi. **Sposób weryfikacji zaproponowany przez organizatorów narażony jest na opisany i zbadany „efekt egzaminatora”.**

Badania efektu egzaminatora i porównywalności oceniania prowadzone przez Instytut Badań Edukacyjnych są spójne z szeregiem działań prowadzonych przez Centralną Komisję Egzaminacyjną zmierzających do zapewnienia rzetelności oceniania egzaminów zawierających zadania otwarte rozszerzonej odpowiedzi. Oceny za rozwiązanie takich zadań z natury obciążone są efektem egzaminatora wynikającym z faktu, że wartościowania dokonuje człowiek – z całym bagażem swojej wiedzy, doświadczenia, postaw, empatii i innych cech indywidualnych, dlatego też zróżnicowanie wyników egzaminu zależy nie tylko od zróżnicowania poziomu sprawdzanych na egzaminie umiejętności, ale także od egzaminatora. **To jeden z głównych i najważniejszych błędów, który popełnili twórcy konkursu. Nie stworzyli rzetelnych i wymiernych kryteriów, które odnosiłyby się do różnych aspektów prac uczniów: języka i stylu, kompetencji literackich i kulturowych, ortografii i interpunkcji, kompozycji.**

2. Dobór tekstów do etapu ustnego wykracza poza możliwości percepcyjne oraz interpretacyjne uczniów szkoły podstawowej

Czy zależy "architektom" Olimpiady, by uczniowie "wkuwali" eksplikacje literackie na pamięć? Spójrzmy na frazę poetycką Cypriana Kamila Norwida, Miłosa czy Słowackiego¹. Weźmy liryczny kontekst narodzin Świrszczyńskiej:

"Urodziłam życie.

Wyszło krzycząc z moich wnętrzności

i żąda ode mnie ofiary z mojego życia jak bóstwo Azteków".

Uważamy, że dzieci (13,14 lat) nie są w stanie dotrzeć do „jądra sensów interpretacyjnych”, takich utworów, jak: „Kamień filozoficzny”, „W środku życia”, „Brama”, „Modlitwa II”, „Syberie”. Pytamy po raz kolejny, czy warto w taki sposób uczyć młodzież miłości do poezji? Niektóre teksty, z tych zaproponowanych na Olimpiadzie, znajdują się w poradniku dla maturzystów! Dla kogo zatem konkurs ten jest przeznaczony, pytamy retorycznie? Dlaczego zabija się w uczniach pasję, pozbawia tak ważnego w edukacji polonistycznej przeżycia i kontaktu emocjonalnego z tekstem literackim?

¹ Tytuły utworów, zaproponowanych w okręgowym etapie zawodów ustnych Olimpiady w latach: 2021/2021 i 2021/2022.

Postulujemy, by zarówno osoby dokonujące wyboru tekstów, jak i redagujące pytania dostosowały materiał egzaminacyjny do możliwości percepcyjnych trzynastoletniej młodzieży. Może warto zwrócić się o pomoc do metodyków lub praktyków, których wiedza pozwala na dopasowanie poziomu trudności materiału badawczego do wieku uczniów. Zgadzą się jednocześnie ze spostrzeżeniem [redacted] : „W zasadzie każdy tekst, każdy utwór literacki, dąży do tego, by zostać zrozumianym, choć nie znaczy to, by musiał być tak skonstruowany, aby zapewnić czytelnikowi łatwy dostęp, polegający na przywileju minimalnego wyładowywania energii”².

Warto na marginesie podkreślić, że w tym roku szkolnym przedstawiony do analizy i interpretacji tekst Różewicza "Roztargnieni spieszący się" został przez Komitet Główny skrócony. W zamieszczonym tekście nie było wykładników skracania utworów (wielokropki w nawiasie kwadratowym). Uczniowie nie wiedzieli, jak interpretować tekst. W oryginale jest on znacznie dłuższy, brakujące fragmenty istotnie wpływają na jego odbiór. Uważamy, że tego typu usterki wpływają na jakość konkursu i jego odbiór przez uczniów i nauczycieli.

3. Niefunkcyjny test językowy na etapie okręgowym Olimpiady

Zgodnie z zapisami w regulaminie „Poprawne rozwiązanie testu językowego wymaga zastosowania w sposób sfunckjonalizowany wiedzy z zakresu poprawności językowej, składni, fleksji, słowotwórstwa, frazeologii oraz semantyki, stylistyki – w zakresie podstawy programowej”. Proponowany na II etapie zmagających konkursowych test jest niefunkcyjny, zadania mają bowiem przede wszystkim charakter odtwórczy, są nieciekawe, nużące; nie traktuje się w teście języka jako narzędzie komunikacji i tworzywo tekstów, nie docenia się (wręcz pomija!) praktyczne umiejętności uczniów³. Co więcej, niektóre z zadań wykraczają poza treści obowiązującej podstawy programowej (np. zadanie ostatnie w teście w roku 2020/2021 i 2021/2022). Nadmienmy, że zupełnie inny charakter mają zadania proponowane uczniom w teście językowym na III etapie zawodów. Czy podobne zadania nie mogłyby zostać włączone do testu językowego na etapie okręgowym? Byłoby to na pewno z korzyścią dla uczniów. Przecież – powtórzmy już raz wyrażoną myśl – mamy dążyć do rozwijania pasji uczniów, a nie jej zabijania, do rozbudzania zainteresowania problemami językowymi i motywowania do ich poznania. Nie możemy przekazywać uczniom „katalogu szczegółów gramatycznych”, wymagać tylko reprodukcji wiedzy gramatycznej (myśl Zenona Klemensiewicza)⁴ – niestety do takich działań zmusza i nauczycieli, i uczniów formuła testu na II etapie zawodów.

² M. Głowiński: Style odbioru. Kraków 1977.

³ Por. H. Synowiec: O funkcjonalności wiedzy o języku w szkole (na tle tradycji dydaktycznej). „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Litteraria Polonica 2020, nr 1.

⁴ Z. Klemensiewicz: Dydaktyka nauki o języku ojczystym. Zasady i zagadnienia. Lwów–Warszawa 1929.

4. Krzywdzące uczniów zapisy w regulaminie

Nasze wątpliwości budzi § 9, punkt 11 i 12 Rozdziału III:

„11. Po zakończeniu ustnej części etapu okręgowego jury sumuje liczbę punktów uzyskanych przez każdego z uczestników we wszystkich częściach drugiego etapu i sporządza listę uczniów rekomendowanych do III etapu. Na liście rekomendowanych znajdują się wszyscy uczestnicy, którzy spełnili warunki regulaminowe, tj. uzyskali co najmniej 15 punktów z pracy pisemnej, 15 punktów z testu oraz 20 punktów z części ustnej. Punkty nie mogą być przeliczane na oceny opisowe.

12. Na tej podstawie Komitet Główny sporządza listę rankingową, obejmującą wszystkich uczestników z kraju według kolejności uzyskanych wyników. Kwalifikacja przebiega następująco: a) do zawodów III stopnia kwalifikuje się z każdego okręgu 5 uczestników, którzy zostali rekomendowani przez Komitet Okręgowy i zdobyli największą liczbę punktów w danym okręgu; b) wszyscy pozostali uczestnicy, rekomendowani przez Komitety Okręgowe, zostają wpisani na listę rankingową według kolejności uzyskanych wyników, tym samym do zawodów III stopnia kwalifikuje się łącznie 170 osób: po 5 osób z najwyższymi wynikami z każdego okręgu oraz pozostałe osoby z listy rankingowej aż do wypełnienia limitu. W przypadku wyników ex aequo Komitet Główny może zmniejszyć lub zwiększyć liczbę zakwalifikowanych”.

Niezrozumiała dla nas jest zasada opisana w punkcie 12a. Wnosimy o zmianę tego zapisu, ponieważ jest niesprawiedliwy i krzywdzący uczestników. W żadnym konkursie czy olimpiadzie nie przyznaje się kwalifikacji do finału ze względu na miejsce zamieszkania. Może warto wziąć pod uwagę rozwiązania zaproponowane w regulaminie „dużej Olimpiady”:

„na podstawie wyników z poszczególnych okręgów Komitet Główny OLiJP tworzy jedną, ogólnopolską listę rankingową, kwalifikując tym samym uczniów do III etapu.

Jeśli łączna liczba uczniów, którzy zostali skierowani do zawodów III stopnia, nie przekracza 180 osób, do zawodów kwalifikowane są wszystkie osoby, które uzyskały co najmniej 90 punktów (pod warunkiem, że spełnione zostały wszystkie warunki szczegółowe). Jeśli liczba ta jest większa niż 180, Prezydium Komitetu Głównego podejmuje decyzję o zakwalifikowaniu do zawodów III stopnia pierwszych 180 osób z listy rankingowej. Prezydium Komitetu Głównego może zwiększyć liczbę zakwalifikowanych przez przyjęcie tych, którzy otrzymają w końcowej części listy rankingowej tę samą liczbę punktów. Za tę samą liczbę punktów uznaje się wyniki różniące się od siebie o mniej niż jeden punkt.

Oprócz wskazanych 180 osób wyłonionych w rankingu ogólnopolskim, KG może zakwalifikować do zawodów III stopnia dodatkowo do trzech uczestników, którzy w danym okręgu uzyskali najwyższe wyniki punktowe, o ile uzyskali oni co najmniej 90 punktów i spełnili

pozostałe warunki regulaminowe, a z danego okręgu na liście rankingowej znalazło się mniej niż trzech uczestników”.

Jako badacze, pasjonaci dydaktyki, nauczyciele nie możemy pogodzić się z myślą, że instytucja takiej rangi jak Instytut Badań Literackich organizuje wydarzenie edukacyjno-naukowe — Olimpiadę Literatury i Języka Polskiego dla Szkół Podstawowych, które obarczone jest krzywdzącymi uczniów licznymi błędami w zakresie „sztuki nauczania”, nieprawidłowościami dotyczącymi sposobu oceny wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz uchybieniami regulaminie.

Biorąc pod uwagę powyższe, zwracamy się z prośbą, by podjął Pan stosowne działania, które doprowadzą do zmian w regulaminie, w szczególności do zweryfikowania zasad i trybu przeprowadzania konkursu oraz kryteriów oceniania, ponadto prosimy o interwencję w zakresie kwalifikowania uczniów do etapu ogólnopolskiego.

Z wyrazami szacunku

[Redacted signature area]